

Vardagens berättelser: något om romerska provinsmynt

Fig. 1. Mynt slaget för Marcus Aurelius i Korinth.
Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

I Uppsala universitets myntkabinets samlingar finns ett slitet, oansenligt mynt från romersk kejsartid, med en ikonografi som i förstone kan tyckas udda. Myntet är slaget i Korinth i Grekland och på åtsidan syns kejsar Marcus Aurelius porträtt. Frånsidan uppvisar dock en lite mer exotisk bild: en gestalt som rider på en delfin (Fig 1). Detta är ett exempel på en ofta oförtjänt förbisedd grupp mynt: de romerska provinsmynten.

Frånsidans motiv kommer från myten om Ino och Melikertes. Zeus, gudarnas konung, hade varit otrogen med den jordiska kvinnan Semele och med henne avlat sonen Dionysos. För att skydda barnet från hustrun Heras vrede gav Zeus bort barnet till Hermes, som adopterade bort gossen till Athamas, kung av Boeotien, och dennes hustru Ino. Hera såg dock till att driva Athamas till vansinne; för att undkomma kastade Ino sig själv och deras son Melikertes i havet, från en hög klippa belägen någonstans på halvön Peloponnesos, mellan städerna Megara och Korinth. Melikertes kropp bars sedan till Korinth av en delfin, som såg lämpligt att lämna den döde där, under en pinje. Där blev den återfunnen av Sisufos, Korinths legendariske grundare och förste kung; han tog med sig kroppen till sin stad, begravde den och instiftade de isthmiska spelen, ceremoniella festspel i stil med de betydligt mer berömda spelen i Olympia, till Melikertes ära.

Sådana här mynt är alltså oerhört vanligt före-

kommande från romersk kejsartid. Ändå får de, kanske just därför, oftast ingen större uppmärksamhet. Berättelser från provinsernas vardagsliv tappas ofta bort bland historiens alla dramatiska händelser, stora män (de är ju oftast män) och omvälvningar. Vardagen är svårare att gripa. Men den kan också vara så mycket mera fascinerande. Därför är de här oansenliga mynten så viktiga.

Det romerska imperiet är en tid av dramatiska berättelser. Augustus, landsfadern med de ständiga familjesorgerna, sin intrigerande fru, en dotter som förvisades och tilltänkta efterträdare som dog. Tiberius, som blev kejsare mot sin vilja men helst tyckt ha tillbragt sin tid i ensamhet på Capri. Gajus som fick sitt smeknamn Caligula, "lilla sandalen", av sin fader Germanicus soldater när han följde med i fält. Den stammande och boklärde Claudius, helt i händerna på sina hovmän och sina fruar, den beryktade Messalina och den beräknande Agrippina. Nero, som brände ned Rom och uppförde ett sägenomspunnet gyllene hus. Den jordnära och flärdfrie Vespasianus, som krasst konstaterade att pengar inte luktar. Och därefter de "fem goda kejsarna" som regerade under 100-talet: Nerva, Trajanus, Hadrianus, Antoninus Pius och Marcus Aurelius.

Av dem framstår Trajanus som den store fältherren; det är under hans regering Dacien och Mesopotamien erövrar. Han framstod också för samtidens romaren som den bästa kejsaren – senare kejsare fick tillropet att de måtte bli

"lyckligare än Augustus, bättre än Trajanus": *felicior Augusto, melior Traiano*. Hadrianus framstår som företrädarens fullständiga kontrast, han är filhellenen som lämnar tillbaka erövringarna, odlar filosofskägg och spenderar sin tid med att resa runt i provinserna. Och till sist Marcus Aurelius, filosofen, som förgäves kämpar mot de egna plikterna och för ett imperium där orosmolnen börjar torna upp sig vid gränserna. Paradoxen är att vi vet mycket mer om kejsardömet första, turbulenta århundrade under Augustus och hans efterträdare, de så kallade julisk-claudiska kejsarna, än om deras mer professionella efterträdare. Detta beror på flera saker. Dels är några av de mest berömda romerska historikerna, främst Suetonius och Tacitus, verksamma under första århundradet. För det andra visar antikens historiker samma intressen som vår tids media: de är betydligt mer intresserade av det avvikande och extraordinära än det normala. När kunde du läsa i tidningen eller på nätet vad en liter mjölk kostade på ICA just den dagen? Det skrivs inte ned eftersom det inte är intressant. Sexskandaler, orgier och blodtörstiga tyranner får då som nu betydligt mer utrymme än skatteregleringar. De romerska författarna var dessutom betydligt mer intresserade av hovintrigerna i Rom, eftersom det ju var där de själva befann sig, än om vad som händer ute i riket.

Ute i imperiets provinser syns dock imperiets expansion tydligt. Framför allt utvecklas den romerska rättsstaten från Augustus "familjeföretag" till något större och mer komplext med allt som tillhör i fråga om byråkrati, juridik med mera. Denna utveckling hör samman med en stor social och geografisk mobilitet i riket. Romerska legionärer tjänstgör i rikets alla hörn, långt borta från sina hemtrakter. 100-talet är också, kanske mer än något annat, en tid av ekonomisk stabilitet, till och med högkonjunktur. Redan sedan tidigare hade romarna visat sig vara mästare på infrastruktur; de är ju ännu idag kända för sina vägar och vattenledningar. Mycket av de ruiner efter monumentala byggnadsverk — fora, amfiteatrar, triumfbågar — som romarna lämnat efter sig, och som de flesta väl förknippar med imperiet, härrör från den här tiden. Då är det inte så konstigt om kejsartiden för eftervärlden framstått som en förlopad guldålder.

De mest imponerande spåren efter detta imperium kan man finna just i imperiets provinser, De mäktiga storstäderna här lyckas väl med att skapa relationer med de romerska kejsarna. Och ett av de främsta uttrycken för dessa relationer

Fig. 2. Romerskt mynt slaget för Domitianus på Samos. På framsidan avbildas kultstatyn i öns berömda Heratempel. Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

finner vi på städernas mynt. Det rör sig om enorma mängder företrädesvis mindre bronsmynt, antagligen primärt avsedda för lokal cirkulation. Dessa avbildar i allmänhet något romerskt motiv på ena sidan, oftast kejsarens porträtt, men det förekommer också bilder av andra medlemmar i kejsarfamiljen, gudinnan Roma eller något annat som symboliskt anknyter till Rom, som till exempel en personifikation av den romerska senaten. På andra sidan brukar det finnas något motiv som anknyter till staden, till exempel ett tempel, en gudabild eller stadens förflutna.

Ett annat kejsartida provinsmynt, i det här fallet från ön Samos, kan här tjäna som exempel. På myntet syns öns berömda gudabild av Hera (Fig 2). Enligt en lokal tradition skulle Hera ha fötts på ön och i gudinnans helgedom uppfördes ett väldigt tempel; historikern Herodotos skriver att det är det största grekiska tempel han känner till.¹ Arbetet inleddes under tyrannen Polykrates som härskade på ön i slutet av 500-talet f.Kr. Om denne Polykrates har Herodotos också mycket att berätta: han var den förste av alla greker som enligt vad som var känt åstundade ett herravälde över haven och hade stora förhoppningar om att bli herre över Jonien och den grekiska övärlden.² Polykrates makt växte hastigt:

"hans rykte gick ut över Jonien och hela Hellas. Ty varthelst han vände sina vapen, hade han lyckan med sig. Han ägde etthundrafemtio roddarskepp och ettusen bågskytter. Han rövade och plundrade överallt och utan åtskillnad på vän och ovän. Ty, sade han, sina vänner gjorde han större glädje genom att lämna tillbaka vad han tagit än genom att inte alls ta någonting." (Herodotos 3.39, sv. översättning Claes Lindskog)

¹ Herodotos 3.60.

² Herodotos 3.122.

Fig. 3. Heratempet på Samos var ett av den grekiska världens största. Redan under romersk tid var det dock kanske i ruiner och idag återstår inte mycket, förutom några enorma skulpterade marmorblock. Foto: författaren.

En berömd anekdot handlar om Polykrates lycka. Kungen av Egypten, Amasis, som stod i förbund med Samos, blev oroad över Polykrates framgångar och över att de måste ta slut någon dag. Han gav därför Polykrates rådet att kasta bort det mest värdefulla han hade, för att undgå lyckans växlingar. Polykrates beslöt att hans mest värdefulla ägodel var en stor ring i guld med en sten av smaragd och kastade ringen i havet. Men några dagar senare drog en fiskare upp en stor och vacker fisk, som han ville förära tyrannen. Polykrates tog emot fisken, hans tjänare skar upp den — och där, i buken på fisken, låg ringen.³ Detta visade att ingen undkommer sitt öde, inte heller Polykrates; han mördades senare och Samos erövrades av perserna. Polykrates enorma Heratempel blev aldrig helt färdigt; kanske stod det till och med i ruiner under romersk tid (fig. 3).⁴ Men templet var fortfarande så vida berömt och helgedomen så viktig att gudabilden av Hera var ett givet val av myntbild.

³ Herodotos 3.40–42.

⁴ Se Gruben 2014.

Myntbilderna kan ibland knytas till specifika historiska händelser. Den något röriga myten om Melikertes som avbildas på myntet från Korinth, med dess band till staden och de isthmiska spelen, är ett exempel på detta. De isthmiska spelen var ett av de så kallade panhelleniska festspelen, som var några av den grekiska kulturvärldens viktigaste händelser. Det fanns fyra sådana spel, av vilka de olympiska är de vida mest berömda för eftervärlden. De olympiska spelen gick som bekant av stapeln vart fjärde år; tidsrymden mellan två spel kallades för en olympiad (det är alltså fel att kalla de olympiska spelen för olympiader, som förekommer nuförtiden!). Året före och året efter spelen i Olympia, dvs år 2 och år 4 av en olympiad, gick spelen i Isthmia och det närbelägna Nemea av stapeln. Året mellan dessa spel (år 3 av en olympiad) ordnades så de pythiska spelen i Delfi. De isthmiska spelen var alltså en central beståndsdel i Korinths "kulturarv".⁵

Spelen kan också ha haft en speciell laddning eftersom de även alluderade till stadens äldsta relationer med romarna. Grekernas kontakter med Rom inleddes långt tidigare, under det så kallade andra puniska kriget, mellan Rom och den mäktiga handelsstaten Karthago, i slutet av 200-talet f.Kr. Samtidigt var de grekiska städerna indragna i en komplicerad konflikt med kungariket Makedonien. År 215, året efter att romarnas lidit ett förödande nederlag i det berömda slaget vid Cannae, hade Makedonien passat på att ställa sig på Karthagos sida. Rom hade då allierade sig med Makedoniens motståndare, vilket så småningom ledde till att Rom förklarade Makedonien krig. En romersk här invaderade Grekland under ledning av konsuln Titus Quinctius Flamininus. Och just vid de panhelleniska spelen i Isthmia utanför Korinth år 196 inträffade något oerhört:

... en härold trädde fram och efter att ha tystat folkmängden med en trumpetstöt proklamerade han följande. "Den romerska senaten och Titus Quinctius, proconsul och imperator, som besegrat kung Filip och makedonierna i strid, förklarar följande folk fria, utan ockupation eller tribut och lydande under sina egna länders lagar: korinthier, fokier, lokrier, euboéer, achaier från Fthiotis, magnesier, thessalier, perrhabéer! Då det uppstod våldsamma applåder vid de första orden var det några som inte hörde proklamationen, andra ville höra den igen. Men de flesta av människorna tvivlade och tänkte

⁵ Om de panhelleniska spelen, se Swaddling 1999, 7–12.

Fig. 4. Berget Argaios, dagens Erciyes dağı. De skogklädda sluttningarna som redan Strabon nämner syns tydligt; han framhåller också att berget är så högt att snön ligger kvar på toppen mitt i sommaren.

By Bjørn Christian Tørrissen [CC BY-SA 3.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>) or GFDL (<http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html>)], via Wikimedia Commons.

Fig. 5. Berget Argaios avbildat på ett mynt slaget för Lucius Verus. Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

att de hört orden som i en dröm, eftersom det som inträffat var så ofattbart ..." (Polybios, Hist. 18.46.4–8; övers. Ingela Nilsson).

Genom detta dramatiska utspel såg Flamininus till att få grekerna på sin sida. De romerska legionerna visade sig överlägsna den makedonska falangen och Makedonien led ett förödande nederlag vid Kynoskefalai år 197. Rom hade nu fått ett avgörande fotfäste i Grekland och lade under de kommande 50 åren de grekiska staterna för sina fötter. Korinth hade spelat en avgörande roll i erövringen.

Ett synbart enkelt motiv på ett mynt kan alltså ha flera religiösa och historiska dimensioner. Även geografiska landmärken kan avbildas. På mynt slagna i Kappadokien avbildas till exempel berget Argaios (dagens Erciyes), om vilket geografen Strabon kan berätta att det är "det högsta berget av alla, på vars topp snön ligger kvar året om; och de som bestiger berget (och de är få) säger att i klart väder kan man se båda Svarta havet och Medelhavet därifrån" (Strabo 12.2.7; fig 4–5). Det här är också ett landmärke som hade kulturell och religiös betydelse, även om detaljerna i just detta fall inte är väl kända.

I Efesos, den romerska provinsen Asiens huvudstad, finns också flera uttryck för grekernas relationer till kejsarna. Under antiken var staden vida berömd för dess enorma tempel, helgat åt

jaktgudinnan Artemis, ett av den antika världens sju underverk.⁶ Templet låg under romersk tid ett stycke utanför staden, eftersom man fått flytta när den äldsta stadens hamn slammade igen, men templet var förstas fortfarande en källa till lokalpatriotism. Det finns flera berömda anekdoter om templet; till exempel berättas att en viss Herostratos i mitten av 300-talet brände ned templet bara för att bli berömd, en gärning som gett upphov till begreppet herostratisk berömmelse. Och när den kristna aposteln Paulus långt senare kom till staden för att missionera mot den hedniska kulten retade det upp stadens befolkning så till den grad att de demonstrerade på gatorna under ropet "stor är efesiernas Diana!"⁷ Som väntat syns referenser till Artemis och templet även på stadens mynt (Fig 6a-b). Rådjur var heliga för Artemis och avbildades därför ofta, även under romersk tid; på ett mynt slaget för Claudius syns kejsarens och Agrippinas porträtt på åtsidan, med den karakteristiska hinden på framsidan (Fig 7a-b). På ett mynt slaget senare under Domitianus syns hans hustru Domitias porträtt på åtsidan, men istället för hinden syns Artemis kultstaty på framsidan (Fig 8a-b).

⁶ För en översikt, se Scherrer 1995, 44–57.

⁷ Apostlagärningarna 19.23–41. Diana var romarnas namn på Artemis.

Möjligheterna till socialt avancemang inom imperiet kunde förstås leda till konkurrens på det lokala planet mellan ambitiösa och kapitalstarka individer. Ett mer udda exempel på detta finner vi i Karien, ett område längre söderut i mindre Asien. Där fanns en bergshelgedom kallad Labraunda, som svenska arkeologer grävt ut sedan 1948. Denna helgedom fick stor betydelse under de så kallade hekatomniderna. Dessa var en härskardynasti som regerade i Karien under 300-talet f.Kr som satraper (lydkungar) till den persiske storkungen. Den mest namnkunnige av hekatomniderna är Mausollos, berömd för sitt spektakulära gravmonument, det så kallade mausoleion. Detta, som ju gett upphov till vårt ord mausoleum, uppfördes i huvudstaden Halikarnassos (dagens Bodrum) nere vid kusten. På Mausollos mynt syns på fransidan bilden av Zeus Labraundos (Fig 9), den gudom — en "version" av Zeus — som Labraunda var helgad åt. Även mynt från staden Mylasa (dagens Milas) som kontrollerade helgedomen pryddes under romersk tid av gudens bild (Fig 10). I själva helgedomens centrum finns två portiker, den ena dedicerad till Trajanus och den andra till Trajanus eller Hadrianus, att döma av den fragmentariska inskriften. Båda har bekostats av före detta präster i helgedomen. De var så angelägna att uppföra monumentala byggnader och tillägna dem kejsarna att de inte såg till att bygga ordentligt. Så den ena byggnaden byggdes med otillräckligt fundament, sättningar uppstod i grunden och byggnaden kollapsade ganska snart (Fig 11).⁸ Så attraktivt var det att tävla om kejsarens uppmärksamhet att en social position bokstavligen kunde byggas på lösan grund.

Så här kan vi hålla på ganska länge. En lång rad myntbilder visar på att städerna i mindre Asien framstår under 100-talet som starka, rika och självmedvetna. Det går helt enkelt bra för det kejsarliga företaget. Det har expanderat globalt och alla vill ha del av franchisen. Vi har en god inblick i kejsarföretaget via en viss Plinius Secundus, av oss oftast kallad Plinius den yngre. Vi vet inte mycket om honom, förutom att han var av god familj och brorson till en berömd naturvetenskapsmannen med samma namn, som vi brukar kalla Plinius den äldre. Plinius den yngre är kanske mest känd för att i unga år ha bevittnat Vesuvius ödesdigra utbrott år 79, det vulkanutbrott som begravnade Pompeji och Herculaneum och som han beskrev

Fig. 6a-b. Tetradrachm från Efesos. Biet på myntets åtsida har associerats med en äldre anatolisk moder-gudinna som grekerna senare tolkade som Artemis. På fransidan syns den palm som Artemis föddes under och en hjort. Hjortar var beskyddade av gudinnan som enligt legenden hade en egen gyllene hjort. Att fånga den var gudahjälten Herakles tredje storverk.
Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

Fig. 7a-b. Bronsmynt slaget för Claudius från Efesos. På åtsidan syns Claudius och hans mor Agrippinas porträtt, på fransidan Artemis heliga hjort.
Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

Fig. 8a-b. Domitia, kejsar Domitianus fru och kejsarinna, avbildad på ett bronsmynt från Efesos. På fransidan avbildas den berömda kultstatyn från Artemistemplet.
Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

Fig. 9. Tetradrachm slagen för Mausollos, med Zeus Labraundos avbildad på fransidan.
Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

⁸ Se Blid & Hedlund 2014.

Fig. 10. Bronsmynt från Milas slaget för Augustus.
Foto: Uppsala universitets myntkabinett.

för historikern Tacitus i två berömda brev.⁹ Någon gång runt år 100 blev Plinius utskickad av kejsaren som ämbetsman till provinsen Bithynien vid Svarta havet. Hans uppdrag verkar ha varit att gå igenom provinsens finanser som ett slags revisor. Och i den egenskapen brevväxlar han med Trajanus om diverse göromål. Ett rätt stort antal av dessa brev finns bevarade. Vad som är än mer märkligt är att vi även har ett antal av Trajanus svar.

Plinius brevväxling med Trajanus ger oss en unik inblick i imperiets vardag. Olika vardagliga ärenden avhandlas: i staden Prusa ska ett bad anläggas. Man hittar slavar i armén, men har de blivit tvångsrekryterade? Brandsläckningen fungerar dåligt – ska man låta stadsborna bilda en brandkår? Nej, för såna blir förr eller senare alltid politiska klubbar! Invånarna i Nikomedia har spenderat över 3 miljoner sestertier på att bygga en akvedukt som aldrig blivit klar – den måste bli färdig. Men vem är ansvarig för att man slösat bort så mycket pengar?! Här, liksom på mynten, framkommer en helt annan bild av det romerska imperiet än det våldsimperium vi är vana vid från film och TV. Här ser vi istället ett rike byggt på rättssäkerhet, rättigheter och skyldigheter. Framför allt söker romarna samarbete; för att säkerställa att tillräckligt många valde att ställa upp på Rom var romarna angelägna att ändra i fungerande system så lite som möjligt.

Fig. 11. Ruinerna efter Zeus Labraundos helgedom i Labraunda. I fonden syns resterna efter templet, till höger och vänster fanns byggnader dedicerade till de romerska kejsarna. Foto: författaren.

⁹ Plinius brev, bok 6.16 och 20.

Trajanus betonar flera gånger i sina svar till Plinius vikten av att man måste hålla sig till städernas egna lagar och beskattning och inte ta ut extraskatter. Det här är ytterligare en "factoid", att provinserna ska ha dignat under blytung skattetryck. Vad vi vet om beskattningen i imperiet så verkar den tvärtom ha varit väldigt låg under långa perioder.¹⁰ Det beror säkert lika mycket på att romarna verkar ha haft ganska dimmiga begrepp om vad vi skulle kalla "nationalekonomi" – man visste inte vilka tillgångar man hade, eller hur mycket saker kunde eller borde kosta. Man tog helt enkelt ut skatter om och när de behövdes. Och städerna kunde alltså fortsätta att slå sina egna växelmünt. Det romerska riket under denna tid var under denna tid påtagligt underadministrerat; Romarna förlitade sig på sina provinser, och på det hela taget valde de att samarbeta.

Det här systemet fungerade ganska bra så länge tiderna var goda. Det var de inte så länge till. Redan efter Marcus Aurelius död blev tiderna sämre – ett rike av järn och rost, som den samtida historikern Dio Cassius uttryckte det.¹¹ Och idag är det förstås långt borta. Men deras mynt finns kvar. Man kan undra hur de romare som upplevde 100-talets högkonjunktur såg på sitt rike och vad det åstadkommit. Tänkte Plinius, Celsus, Ariston och de andra att de levde i historiens fullbordan, att deras samhälle aldrig skulle kunna omstörtas? Kanske tänkte de, likt poeten Horatius, att de hade uppfört ett monument varaktigare än koppar.¹² Istället var det de små oansenliga kopparmynten som överlevde Rom.

Kommentar om anförda källor

Apostlagärningarna kan konsulteras i lämplig utgåva av Bibeln (Nya Testamentet). *Dio Cassius* historia finns inte i svensk översättning, texten kan dock enkelt konsulteras i engelsk översättning i Loeb Classical Library (*Dio Cassius, Roman History* IX: Books 71-80. Transl. by Earnest Cary & Herbert B. Foster, Cambridge, MA: Harvard University Press 1927). *Herodotos Historia* finns i svensk översättning av Claes Lindskog, senast utgiven av Nordstedts förlag 2000 (med revidering av G. Bendz & A. Lindskog samt med inledning och kommentarer av S. Linnér); denna utgåva har även getts ut av Pan 2004. *Horatius oden* har getts

ut i svensk tolkning av Ebbe Linde (Stockholm: Forum 1963). *Plinius den yngres brev* finns också i deras helhet i svensk översättning, dessvärre något svår att få tag i, av A. Mattson (Lund: Liber Förlag 1983). *Polybios historia* finns i en äldre översättning av Ivar Heikel (*Romarnas väg till världsväldet*. Stockholm: Gebers 1943). Tolfte boken av *Strabons geografi* kan konsulteras i Loeb-serien (*Strabo, Geography* V: Books 10-12. Transl. by Horace Leonard Jones, Cambridge, MA: Harvard University Press 1928).

Referenser och vidare läsning

- Blid, J. & Hedlund, R., "The M terrace project", i: O. Henry et al., "La Mission Labraunda 2013–Rapport preliminaire", *Anatolia Antiqua* XXII, 294–304 och 319–325.
- Gruben, G., *Samos 27. Der Polykratische Tempel im Heraion von Samos*, Wiesbaden 2014.
- Harl, Kenneth W., *Civic coins and civic politics in the Roman East, A.D. 180–275*, Berkeley: University of California Press, Cop. 1987.
- Hellström, P., *Labraunda: Zeus Labraundos helgedom i Karien. En beskrivning av de svenska utgrävningarna*, Istanbul 2007.
- Heuchert, V., Howgego, Chr. & Burnett, A. (red.), *Coinage and identity in the Roman provinces*, Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Lintott, A., *Imperium Romanum: politics and administration*, London: Routledge 1993.
- Scherrer, P. (red.), *Ephesos: der neue Führer*, Österreichisches Archäologisches Institut in Verbindung mit dem Efes Müzesi Selçuk, Wien 1995.
- Swaddling, J., *The Ancient Olympic Games*, London: British Museum Press, 1999.

English summary

The so-called Roman provincial coins represent a frequently overlooked category of ancient coins. One reason for this is that although they are very common, they are in most cases small bronze coins, representing lesser denominations. Yet, for this very reason, the provincial coins are all the more important as a testimony to the everyday experiences in the Roman empire.

The Roman empire develops rapidly in the first two centuries of the Christian era. This is clearly

¹⁰ Se t.ex. Lintott 1993, 95–96.

¹¹ Dio Cassius 72.36.4.

¹² Horatius, oden 3.30:1.

evident in the provinces in Greece and Asia Minor (present-day Turkey). Above all the 2nd c AD is an age of economic stability under "the five good emperors" (Nerva, Trajan, Hadrian, Antoninus Pius and Marcus Aurelius). In this age, the elites of the prosperous cities of the Roman east successfully establish relations with the Roman emperors. Their coins, primarily intended for local circulation, represent one of the most eloquent expressions of these relations. Usually, on the obverse, Roman provincial coins feature the portrait of the emperor, combined with a reverse motive referring to the mythical or cultural past of the city.

For example, on a coin from Corinth struck for Marcus Aurelius, the reverse depicts a person riding on a dolphin. This is a reference to the myth of Melicertes and the founding of the Isthmian games. These were one of the famous panhellenic games, a corner-stone of Greek culture since early antiquity; moreover, the Isthmian games played a central symbolic role in the relations between Romans and Greeks. Another coin from Samos depicts the statue of Hera from the sanctuary of

the goddess on the island, famous for one of the greatest temples in the Greek world. This temple was constructed under the legendary tyrant Polycrates. A third coin from Ephesus depicts a stag, an animal sacred to the goddess Artemis. This is a reference to the great temple of Artemis, one of the seven wonders of the ancient world. The temple, located just outside of Ephesus, on the site of the oldest town, was obviously a source of great pride to the Ephesians.

Through the correspondence of Pliny the younger with the emperor Trajan, we get an insight into the relations between the Romans and these provinces. They tell of an empire where the Romans aimed at establishing successful working relationships with their provinces. This was because the Romans were depending on such cooperation, as the empire was under-administrated. Without co-operation of the provinces, the empire would not have functioned. The Roman provincial coins testify to these relations, and moreover provide an insight into the cultural and historical landscape of the ancient world.